

Bu sayı

Devrimci Marksizm'in 16. sayısı, bütün dünyanın nefesini tutarak gözlerini Avrupa'ya, özel olarak da Avrupa'nın güneyinde Akdeniz'e kıyısı olan ülkelere çevirdiği günlerde yayınlanıyor. Mayıs ve Haziran aylarında başta Yunanistan ve Fransa'da olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde yapılan seçimler, bunlara ilaveten İspanya'da *indignados* (öfkeliler) hareketi ve madenciler yürüyüşü, Avrupa işçi sınıfı ve gençliğinin burjuvazinin kemer sıkma programlarına karşı her yerde tepki içinde olduğunu, görmek isteyen herkes için kanıtlamış bulunuyor.

Bu kemer sıkma programlarının ardında ne olduğu gayet iyi biliniyor. Kapitalist dünya ekonomisinin Eylül 2008'de Wall Street bankası Lehman Brothers'ın iflasından sonra içine girdiği kriz devam ediyor ve dünyanın her yerinde burjuvazi krizin yükünü işçi sınıfının sırtına yıkma çabası içinde. Bu henüz hiçbir yerde Avrupa'da, özellikle de Avrupa'nın Akdeniz ülkelerinde olduğu kadar ağır biçimlere bürünmedi. Avrupa Birliği'nin (AB) güney kuşağını oluşturan ülkeler (Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz, Kıbrıs) ile İrlanda'da, emekçi halkın haklarına ve kazanımlarına karşı ağır bir taarruz yaşanıyor. Öyleyse, Avrupa seçimlerinde ortaya çıkan isyan, aslında emekçi halkın, burjuvazinin kriz dolayısıyla yükselttiği sınıf mücadelesine karşı hamlesi olarak görülmeli.

Devrimci Marksizm kapitalizmin krizinin dünya durumunu derinden etki-

leyeceğini kavrayarak bu olguyu ilk günden itibaren mercek altına aldı, hemen hemen her sayısında krize ilişkin bir analiz yayınladı. Lehman Brothers çöküşünün hemen ertesinde çıkan sayısında (sayı 8, Kış 2008-2009) Yayın Kurulu mali çöküşün dünyayı bir büyük depresyona sürüklediğini, bunun da sınıf mücadelesinin verilerini kökten biçimde değiştireceğini vurgulayan bir analiz yayınladı. Burada Marksist teorinin üstünlüğü çarpıcı biçimde ortaya çıkıyor. Aradan geçen dört seneye yakın süre bu perspektifi çarpıcı biçimde doğrulamıştır. Dergimizin Mart 2009'da yayınlanan bir sonraki 9. sayısında, Sungur Savran'ın bir yazısında krizin “Şarlo L'si” şeklinde gelişeceği, yani depresyon özellikleri göstereceği, biraz daha ayrıntılı olarak ortaya konuluyordu. Dönem, burjuvazinin iktisatçılarının “yeşil filizler”den söz ettiği, krizin atlatılmakta olduğunu umut ettiği dönemdi. Bunu, krizin bir dosya konusu olduğu, Kış 2009-2010 sayılı 10-11 numaralı çift sayımız izledi. Burada da Kurtar Tanyılmaz krizin “buhran” (yani depresyon) karakterine vurgu yapıyordu. İlkbahar-Yaz 2011'de yayınlanan 13-14 numaralı çift sayımızda yer alan Çin dosyası bağlamında Burak Gürel Çin'in yükselişini dünya kapitalizminin krizi içine yerleştirerek inceliyordu. Nihayet, geçen sayımızda (Sonbahar-Kış 2011), Yiğit Karahanoğulları krizi emek değer teorisinin genel çerçevesi içine yerleştiriyordu.

Şimdi bu sayımızın ana teması yine dünya durumuna damga vuran ekonomik kriz ve onun harekete geçirdiği sınıf mücadeleleri, siyasi dinamikler, ideolojik sarsıntılar üzerine odaklanıyor. Kriz dosyamız, durumu bütünsel olarak analiz eden bir yazıdan, Yunanistan ve Avrupa'nın krizinin yakın plan bir analizinden, Marksizmin kapitalizmde kriz olgusuna yaklaşımını ele alan iki arka plan yazısından ve kriz konusunda post-Marksist kamptan yapılan bir yoruma yöneltilen bir eleştiriden oluşuyor.

Sayının ilk yazısında, krizi tarihi önemde bir dönem değişikliği olarak ele alan Sungur Savran, *Devrimci Marksizm*'in daha baştan itibaren yapmış olduğu teşhisi vurgulu biçimde tekrarlıyor: Yaşadığımız kriz, kapitalizmin “Üçüncü Büyük Depresyonu”dur. Savran dünyada ve Türkiye’de Marksist iktisatçıların ekonomik krizin bu karakterini kavramakta ne kadar yetersiz kaldığını vurgulamakla başlıyor. Yazı krizin neden bir büyük depresyon olduğunu açıkladıktan sonra bunun sonuçlarını ortaya koyuyor. Yazara göre, büyük depresyon dönemleri, sınıf mücadelesini kaçınılmaz olarak sertleştirirken, aynı zamanda siyasi, ideolojik, kültürel vb. alanlarda büyük altüst oluşların yolunu döşer. Savran'ın belki de en dikkat çekici vurgusu, büyük depresyon başladıktan sonra çözümün esas olarak politika alanında belirleneceği yolundaki önermesidir. Yunanistan'da ve başka ülkelerde yaşanan

siyasi sarsıntılar bu bakımdan krizin kaderini belirleyecek gelişmelerdir. Savran, krizin kapitalizmin tarihinde görülen krizler arasında nasıl özgül nitelikler sergilediği konusuna da değiniyor. Ulaştığı sonuç, günümüzün Büyük Depresyonunun işçi sınıfının devrimci partilerde örgütlenmesini her zamankinden de acil bir hale getirmiş olduğudur.

Kriz dosyasının ikinci yazısı, dünya ve Avrupa krizinin yoğunlaşmış bir ifadesi olan Yunanistan krizi üzerine Yunan devrimci Marksisti, EEK (Devrimci İşçi Partisi) önderi Savas Matsas'ın çalışması. Matsas Yunanistan krizinin analizine bu yılın Şubat ayında parlamentonun dışında toplanan bir milyon insanın protestosuna rağmen oylanan ikinci büyük kurtarma paketini tartışarak giriyor. Yunanistan krizinin Avrupa Birliği (AB) içinde nasıl gerilim ve çelişkilere yol açtığını ortaya koyduktan sonra, krizin bir bütün olarak düşünüldüğünde, AB'nin, ulus devletin ve parlamenter demokrasinin gerile-yişine işaret ettiğini anlatıyor. Yazarın kendi yaklaşımı, Yunanistan krizinin işçi sınıfı ve gençliğin çıkarları doğrultusunda ancak bir işçi sınıfı iktidarı altında çözülebileceğine işaret ediyor.

Günümüz krizine odaklanan bu yazıları izleyen iki yazı Marksizmin genel olarak kriz olgusuna yaklaşımına ilişkin iki arka plan yazısı. Bunların ilki, günümüzde yaşadığımız krizin çok önemli ve zor anlaşılan bir boyutu-na eşsiz bir teorik ışık tutuyor. Bilindiği gibi günümüz depresyonu 2008'de bankaların ve bir dizi başka finansal kurumun yaşadığı sarsıntı sonrasında dünya finans sisteminin uçurumun kenarına gelmesiyle açılmıştı. İşin bu finans boyutu, bir yanıyla aldatıcıydı: Sorun aslında finanstan çok daha derinde, kapitalist üretim alanının çelişkilerinde yatıyordu. Ama öte yandan finans alanının kendisinin de krizin anlaşılması bakımından büyük önemi vardı. İşte Nail Satlıgan'ın yazısı, finans krizini Marksist teorinin araçlarıyla analiz edebilmek için gerekli teorik kavramları, en başta da "hayali sermaye" kavramını sunuyor okuyucuya. Yazı daha eski bir dönemde yaşanan bir finansal krizi açıklamak üzere kaleme alınmış olsa da, Türkçe ikincil literatürde "hayali sermaye" kategorisini ve bunun finans alanına getirdiği berraklığı en iyi sergileyen yazı olma özelliğini koruyor.

İkinci arka plan yazısında Mehmet İnanç Turan, neredeyse ansiklopedik denebilecek kadar kapsamlı bir tarama çalışmasında Marx'ın kriz olgusuna yaklaşımını, kendisinden sayısız alıntıyla beslediği bir yazıda bütün boyutlarıyla ele alıyor. Yazar, kriz olasılığı ile krizin güncelleşmesi kavramlarını titiz biçimde birbirinden ayırıyor. Orantısızlık ve eksik tüketim teorilerini de gözden geçirmekle birlikte, krizlerin esas sebebinin kâr oranının düşüş eğiliminden kaynaklandığını ileri sürüyor. Turan Marx'ın

kendi yaklaşımını sergiledikten sonra onun kendinden önceki siyasal iktisatçılara (Say, James Mill, Ricardo vb.) yönelttiği eleştirileri de ayrı bir bölümde özetliyor.

Bu sayımızda üç kitap eleştirisi var. İlki, yani Kurtar Tanyılmaz'ın Zizek eleştirisi, dosya konusuyla ilgili bir kitabın değerlendirmesi olduğu için aynı zamanda kriz dosyası içinde yer alıyor. Bilindiği gibi, Slavoj Zizek dünya çapında sol aydınlar nezdinde önemli etkisi olan bir filozoftur. Her tür alanda söz söylemesiyle ünlü Zizek, 2008'de patlak veren ekonomik kriz konusunda da suskun kalmamış, Türkçe'ye de çevrilen bir kitap yayınlamıştır. Tanyılmaz, esas olarak bu kitaptan hareketle, ama aynı zamanda Zizek'in başka yazı ve mülakatlarına da başvurarak, ünlü filozofun kapitalizmin sorunlarına nasıl sınıf mücadelesinin dışında, esas olarak ideolojik alanda, psikanalitik yönleri ağır basan çözümler ve çözümler önerdiğini ortaya koyuyor. Tanyılmaz, Zizek'in, kendisinin ve kimi hayranlarının sunduğundan farklı olarak, Marksist bir metodoloji ile değil post-Marksist bir yaklaşımla çalıştığını da açık olarak ortaya koyuyor.

İkincisi, Mustafa Kemal Coşkun'un dünya çapında işçi mücadelelerini konu alan bir kitap hakkındaki değerlendirmesi. Paul Mason'ın *Çalışarak Yaşamak* ya da *Savaşarak Ölmek* başlıklı kitabı dünyanın dört bir köşesinde 19. yüzyıldan 21. yüzyıla uzanan geniş bir zaman diliminde işçi mücadelelerinin nasıl inatçı bir şekilde verildiğini, işçi sınıfının koşullarının bu geniş zaman ve mekân yelpazesine rağmen nasıl birbirine benzediğini somut örnekler üzerinden anlatıyor. Coşkun, anlatılan koşulların Türkiye'de işçi sınıfının durumuna da çok benzediğine de işaret ederek Mason'ın yararlı kitabını okuyucusuna kuvvetle tavsiye ediyor.

Son kitap eleştirisi, Mehmet İnanç Turan'ın bu sayıdaki ikinci yazısı. Turan daha önce kitaplarında ve dergilerdeki yazılarında, Oya Baydar'ın romanlarında karakterleri aracılığıyla Marksizme yönelttiği saldırıları eleştiren yazılar yazmıştı. Ama sonuç olarak Baydar kurmacanın kanatları altına sığınabilir, karakterlerinin hayattan alınma insan tipleri olduğunu savunabilirdi. Şimdi yayınlanan bir anı kitabında, Baydar artık daha önce roman karakterleri aracılığıyla anlattığı düşüncelerin kendi fikirleri olduğunu itiraf etmiş oluyor. Melek Ulagay ile Oya Baydar'ın anılarını birbirleriyle ve okurla paylaşımlarına dayalı ortak kitapları *Bir Dönem İki Kadın* solda çok ilgi çeken bir kitap oldu. Turan bu ilginç kitabı başka boyutlarıyla değil, yalnızca Baydar'ın fikirlerinin bir laboratuvarı olarak ele alıyor ve eleştiriyor.

Bir sonraki sayımızda görüşmek dileğiyle...